

Dr.Heinz-Georg Klös, dlouholetý ředitel berlinské zoologické zahrady
Dr.Heinz-Georg Klös, long-standing director of Berlin Zoo

Foto/Photo by Archive Berlin Zoo

In memoriam Heinz-Georg Klös

In memoriam of Heinz-Georg Klös

JIŘÍ VOLF

Dne 28. července 2014 zemřel ve věku 88 let profesor Dr. Dr. h. c. mult. Heinz-Georg Klös, dlouholetý ředitel Zoologické zahrady v Berlíně. Narodil se 6. ledna 1926 ve Wuppertalu nedaleko tamní zoologické zahrady. Jíjí časté návštěvy patrně podchytily zájem dospívajícího mladíka natolik, že po absolvování gymnasia pomáhal v prvních válečných letech jako ošetřovatel exotických zvířat. Při rozhodování o dalším studiu volil veterinární lékařství, které slibovalo širší uplatnění. Přesvědčil se o tom při semestrálních stážích v různých německých zoologických zahradách i při řešení rozsáhlé parazitické infekce čistokrevného zubřího stáda chovné stanice v Neandertalu.

Studium dokončil s úspěchem v r. 1953, ale již v létě 1950 se stal dobrovolníkem Zoo Wuppertal. Tehdejší ředitel dr. Müller mladého asistenta ocenil jako pilného a zodpovědného pracovníka a pověřoval jej nejrůznějšími „vedlejšími“ úkoly, např. vedením kartotéky zvířat, průvodcovskou službou či školením ošetřovatelů.

Zjara 1954 byl dr. Klös v pouhých 28 letech ustanoven ředitelem Waldzoo Osnabrück. Později toto působení bral s humorem a říkal, že to byl „podnik jednoho muže“, kde se musil starat o vše, od krmiva přes stavby, ošetřování zvířat, zahradní úpravy, finance, atd. Byla to prý škola improvizace a publicity. Za dva roky měl Osnabrück zoologickou zahradu nesrovnatelně lepší úrovně, s dvojnásobným počtem návštěvníků.

V roce 1956, když dlouholetá ředitelka Zoo Berlin dr. Katharina Heinroth odcházela do penze, rada města jednohlasně zvolila jejím nástupcem dr. Klöseho. Ve svých 30 letech se tak stal osmým a ve světovém měřítku nejmladším ředitelem renomované zoologické zahrady. Nejhorší válečné rány byly již zhojeny, přesto ale berlínská zoo byla jen torzem kdysi největší a nejúspěšnější německé zahrady. Vztah nového ředitele k její historii se, mimo jiné, odrazil i v tom, s jakou pietou zachraňoval nemnoho zbylých, stylově typických pamětihodností – ubikace pro zubry, bizony či zebry.

Šťěstím bylo, že generální plán další výstavby zoologické zahrady v r. 1960 schvalovali skutečně erudovaní odborníci a zájem na jeho realizaci bez výhrad projeví i zastupitelé města. V roce 1958 byla zahájena stavba tehdy nejmodernějšího pavilonu lidoopů a opic, později nosorožců, okapi a tapírů čabrákových (1964), osm výběhů pro velké medvědy, nový pavilon šelem (1974), z popela vstalo kdysi slavné akvárium (1978 – 1983), postavena velká voliéra vodního ptactva (1986), nový pavilon pro bonga a okapi, další pro nosorožce (1987), výběh pro pštrosovité ptáky, atd.

Nová zařízení s přiměřeným zázemím se pozitivně promítly u samotných zvířat; mnoho druhů se podařilo odchovat prvně v lidské péči: dropy velké, anoa horské, ovce aljašské, guerézy, plameňáky andské, v Berlíně první gorilu (1974), nosorožce indického (1972) a dvourohého (1981).

Přes všechnu péči, kterou dr. Klös věnoval provozu zoologické zahrady, nalezl ještě dost času pro publikační činnost. S jeho pracemi se setkáváme zejména v periodikách jako je *Zeitschrift für Säugertierkunde*, *Zuchthygiene*, *International Zoo Yearbook*, přispěl i do encyklopedie *Grzimeks Tierleben*. Nejdůležitějším dílem je pak kniha o nemocech zooloživých - *Zootierkrankheiten*, z r. 1976 ve spolupráci s prof. Langem.

Neopomenutelná je i pedagogická činnost dr. Klöseho na veterinárně medicínské fakultě Svobodné University Berlin (West), kde v roce 1970 obdržel titul profesora.

Provozním zoologům a dokumentátorům se dr. Klös připomínal každoročně jako vedoucí Mezinárodních knih a koordinátor chovu nosorožců dvourohých, tuponosých a gaurů.

Svůj vztah k původní profesi demonstroval organizováním mezinárodních symposií o nemocech zoozvířat a divokých zvířat, jakož i svoláváním veterinářů německy mluvících zemí. Dlouhá léta byl dr. Klös prezidentem Mezinárodní i Německé unie ředitelů zoologických zahrad.

Za svoji dlouholetou a mnohostrannou odbornou činnost byl dr. Klös po zásluze vyznamenán mnoha vysokými německými i zahraničními řády a medailemi. Ti co jej blíže poznali vědí, že ty pocty si plně zasloužil a to nejen z profesního hlediska.

Rád bych vzpomněl příhodu, která stála na počátku našeho upřímného přátelství.

Koncem srpna 1961 jsem přijel do zoologické zahrady v tehdejší západní Berlíně a prvně se setkal s mladým ředitelem dr. Klösem. Při obědě, na který mne pozval, jsem se zmínil, že západoněmecké zoo nemohu, bohužel, z politických důvodů navštívit. „Není lehké žít v rozděleném světě“, pravil, „co máte nyní v plánu?“. Odpověděl jsem, že hodlám ještě navštívit Zoo v Rostocku. „Ach, Rostock! Tam jsem chtěl poslat plány nového pavilonu pro lidoopy, nyní ale nastaly komplikace.“ (Pozn. 12. srpna 1961 „vyrostla“ berlínská zeď.) Odpověděl jsem: „Jestli mně důvěřujete, odvezu je tam osobně řediteli dr. Seifertovi.“ Po odpolední společné prohlídce zoo byla v kanceláři již připravena úhledně převázaná papírová roura s plány. Při loučení mne dr. Klös překvapil: „Jestli chcete, můžete u nás zůstat – místo odborného asistenta je pro Vás v berlínské zoo volné.“ Velkorysou nabídku jsem z rodinných důvodů s díky (a se skrytým dojetím) odmítl; plány jsem o dva dny později v pořádku předal v rostocké zoo.

Tato příhoda může nezúčastněným dnes připadat jako nicotná epizoda, ale v tehdejších souvislostech jsem si uvědomil – a uvědomuji si stále, že jsem se setkal nejen se sympatickým ředitelem, ale i s někým, komu byla dána vzácná vlastnost – dnes označovaná jako empatie, odedávna se ale známá jako lidství.

Literatura – References

- BLASZKIEWITZ, B., 1991: Heinz-Georg Klös 65 Jahre. Zool. Garten 61, 209 – 212.
- BLASZKIEWITZ, B., 2012: Anmerkungen zur Geschichte des Verbandes Deutscher Zoodirektoren (VDZ). Bongo 43, 23 – 38.
- FRÄDRICH, H., KLÖS, H.-G., 1988. Das Erweiterungsgelände des Zoologischen Gartens Berlin. Zool. Garten 58, 209 – 221.
- JAROFKE, D., 1984: Tiere der Vorzeit an der Fassade unseres Aquariums. Bongo, 8, 19 – 40.
- JAROFKE, D., 1989: Veterinärmedizinische Dissertationen aus dem Zoologischen Garten Berlin. Bongo 15, 115 – 118.
- KLÖS, H.-G., REINHARD, R., 1991: Eine neue Grossvoliere im Zoo Berlin. Zool. Garten 61, 89 – 94.
- MÜLLER, R., 1986: Heinz-Georg Klös 60 Jahre. Zool. Garten 56, 1 – 6.

SUMMARY

Professor Dr. Dr. h. c. mult. Heinz-Georg Klös, long-standing director of Berlin Zoological Garden, died on 28th July, 2014 at the age of 88. He was born in Wuppertal, close to the local zoo, on 6th January 1926. Frequent visits to the zoo shaped the teenage boy. After leaving secondary school, he worked in the first years of WWII as a keeper of exotic animals. Then he chose to study veterinary medicine which offered more possibilities of work after graduation. His decision proved right when, during his studies, he did some practical work in a number of German zoological gardens and also when tackling a widespread parasitic infection in a purebred bison herd in a breeding station in Neandertal.

He graduated in 1953, but already in the summer of 1950 he became a voluntary worker of Zoo Wuppertal. Its director, Dr. Müller, praised the young assistant as being diligent and responsible, and entrusted him with various extra tasks, such as administering the animal register, working as a guide or training keepers.

In the spring of 1954, Dr. Klös was appointed to the post of director of Waldzoo Osnabrück at the age of mere 28. In later years, he laughed about the post saying that it was a "one-man business" as he had to look after everything, from the feed to the buildings, tending animals, doing gardening jobs, looking after finances and a lot more. In two years, the Zoo in Osnabrück turned into a zoological garden at a much higher level and the number of visitors doubled.

When in 1956, Dr. Katharina Heinroth, a long-standing director of Zoo Berlin, retired, the City Council unanimously elected Dr. Klös to become her successor. The 30-year-old man thus became the eighth, and globally the youngest, director of a renowned zoological garden. The worst war wounds had already been healed but Berlin Zoo still remained to be just a torso of what used to be the largest and most successful of all German zoos. The new director's perception of history was demonstrated, among other things, in how he tried to save with piety the few remaining monuments, built in a special style – the buffalo, bison or zebra houses.

It was lucky that the master development plan of 1960 was approved by really knowledgeable experts and also the City Councillors were interested and had no objections. In 1958, construction work started on the most modern ape and monkey house of the time, and later houses for the rhinoceros, okapi and Malayan tapir (1964), eight enclosures for large bears, a new beast house (1974), what used to be a famous aquarium rose from the ashes (1978 – 1983), a large aviary for water birds was erected (1986), there was a new bongo and okapi house, another one for rhinoceros (1987), a paddock for ostriches, and more.

The new buildings and adequate facilities had a positive effect on the animals; some species were reared by hand for the first time: great bustards, mountain anoa, Dall's sheep, colobus monkeys, Andean flamingos, the first gorilla in Berlin (1974), Indian rhinoceros (1972) and African black rhinoceros (1981).

On top of all the care Dr. Klös gave to the running of the Zoo, he even found enough time to publicise. His articles can be found namely in periodicals, such as *Zeitschrift für Säugetierkunde*, *Zuchthygiene* or the *International Zoo Yearbook*, and he also contributed to the *Grzimeks Tierleben* encyclopaedia. His major work, however, was a book, written together with co-author Prof. Lang, on zoo animal illnesses – *Zootierkrankheiten* –, published in 1976.

Note need be made of the pedagogical work of Dr. Klös at the Department of Veterinary Medicine at *Freie Universität Berlin* (West), where he was awarded the title of Professor in 1970.

Every year, Dr. Klös was in touch with zoologists and documentalists as head of International Books department and coordinator of the breeding of the African black rhinoceros, square-lipped rhinoceros and gaurs. He reverted to his initial profession through organising international symposia on diseases of zoo animals and also by assembling veterinary surgeons from German speaking countries. Dr. Klös was President of the International as well as German Union of Directors of Zoological Gardens for many years.

He received many high German and international orders and medals in appreciation of his versatile and long professional work. Those who knew Dr. Klös more intimately knew that all the awards were well deserved, not only due to his profession.

I would like to recall something that happened at the beginning of our sincere friendship.

In late August 1961 I came to the zoological garden in (what used to be) West Berlin and met young director Dr. Klös for the first time. He invited me to lunch and during the meal I mentioned that for political reasons I could not, unfortunately, visit West German Zoos. "It is not easy to live in a divided world," he observed and asked "What are your plans now?" I replied that I was going to visit the Zoo in Rostock. "Oh, Rostock! That's where I wanted to send some designs for a new ape house. However, now it is complicated." (author's note: on 12th August 1961, the Berlin wall was erected.) I responded: "If you trust me, I will take them to director Dr. Seifert myself." Following our afternoon tour of the zoological garden, there was a nicely wrapped paper tube containing the drawings ready for me to take. When saying our goodbyes, Dr. Klös surprised me: "If you like, you can stay with us – there is a vacancy for you as fellow at the Berlin Zoo." For family reasons I declined the offer with many thanks (and unconcealed emotions); two days later, I handed the plans in good order over to Rostock Zoo.

Nowadays this story might seem insignificant, but under the circumstances I realised – and still keep it in mind – that not only I met a very nice person and director, but also someone who had a rare trait – now known as empathy but until recently called humanity.